

Arne Mørch:

Samarbejde mellem oldtidskundskab og religion

Oldtidskundskab:

I læreplanen for oldtidskundskab står der blandt andet, at eleverne skal kunne:

”– analysere og fortolke oversatte græske og romerske tekster og græske monumenter både i deres antikke kontekst og i deres betydning for senere europæisk kultur

– vise, hvorledes antikken har betydning i senere europæisk kultur

– nuancere, perspektivere og uddybe moderne problemstillinger gennem læsning af antikke tekster.”

Og at kernestoffet blandt andet indeholder:

”– oversatte tekster fra den græske og romerske oldtid. Hovedvægten lægges på Grækenland i klassisk tid, dog således at både Homer og romersk litteratur skal indgå...

– væsentlige sider af antikkens historie, filosofi, samfund og kultur

– antikkens kulturelle betydning, historisk og aktuelt.”

På den baggrund er følgende tema væsentligt;

Demokrati og humanisme

Demokrati er en politisk styreform, som udspringer af et nyt syn på det enkelte menneskes muligheder og ansvar. Modsætningen hertil er autoritære styreformer, hvor borgeren underlægges autoriteter udefra i form af ledere, der ofte bekræfter deres autoritet i religionen: Den politiske leder nedstammer fra eller har en særlig tilknytning til en guddom. Derfor begynder demokratiet i et oprør mod den autoritære leder. I stedet for lydighed mod lederen kommer lighed, selvstyre og fælles ansvar – autonomi. Begrebet humanisme betegner netop denne situation. Dermed ligner det græske demokratis opståen det europæiske demokrati, som det

gennem de sidste 200 år har udviklet sig: Den fri borger kontra den enevældige hersker af Guds Nåde.

Det er vigtigt at få dette autoritetsopgør med som baggrund for arbejdet med demokrati. Problemet bliver, at et opgør med religionen også bliver et opgør med den herskende autoritært begrundede moral. Dermed er humanismens grundproblem defineret: Hvordan skaber man en social etik, når man selv skal definere den? Grækerne skabte de grundlæggende tanker herom. Det var blandt andet de tanker, som dannede baggrund for den moderne tids tanker om social ansvarlighed og menneskerettigheder.

Forslag til tekster til belysning af det græske demokratis betydning for moderne demokrati:

Prometheus's oprør mod de urimelige guder:

Prometheus narrer Zeus: Værker og dage, vers 42-105

Prometheus' skæbne: Theogonien, vers 521-534

Sofisternes opgør med autoriteterne: Om guder, lighed og retfærdighed:

Om den relative sansning: Platon: Theaitetos 151e-152c

Om gudstroens etablering i nytten: Diels Protagoras 84 + 85

Hvorfor mennesker tror på guder: Diels Kritias: Sisyfos, 825

Om lighed mellem mennesker: Diels Antifon B44 frag. B col 2

Om demokratisk retfærdighed: Diels Antifon B44 frag. A col. 1-4

Demokratiet i Athen:

Om demokratiets etablering: Herodot V, 69-78

Perikles' gravtale om demokratiet i Athen: Thukydid, II, 36-40

Argumenterne mod demokratiet: Athenernes Statsforfatning, kap 1, 1-8 + 20, kap. 3,1-2

Demokratiets etik:

Om den sociale etik: Aristoteles: Etikken, kap. 3

Om den mulige sammenhæng mellem social og individuel etik: Diogenes Laertios: Epikurs brev til Menoikeus + Cicero: De Finibus I, 65-70

Antikkens efterliv:

Om autonomien som baggrund for den sociale etik: Giovanni Pico della Mirandola: Om menneskets værdighed, de 2 første sider

Om demokratisk uddannelse og verdenssyn: Montaigne: Essays, 1. bog kap. 26: Om børneopdragelse

Om etikens grundlag i et demokratisk samfund: John Locke: Anden afhandling om styreformen, kap. 95-97

Den franske erklæring om menneskerettigheder

FN's verdenserklæring om menneskerettighederne

Demokrati som samtale: Hal Koch: Hvad er demokrati?

Om demokratiet i hverdagen: Fernando Savater: Tanker fra en kannibal

Om skolens betydning for demokratiet: Fernando Savater: Mod til at opdrage

Teksterne kan hentes i følgende bøger:

Hesiod

Hesiod ved Lene Andersen, Klassikerforeningens Kildehæfter, 2. udgave 1999

Epikur

Arne Mørch: Vejen til demokrati. Gyldendal 2005

Sofisterne

Gudrun Hastrup og Andreas Simonsen: Sofistikken. Akademisk Forlag 1988

Demokratiet i Athen

Thukydid. Perikles' gravtale. Oversat af Holger Friis Johansen. Akademisk Forlag
Athenernes Statsforfatning. Oversat af Hartvig Frisch. Disp. Arnold Busck 1941

Aristoteles

Aristoteles: Etikken, oversat og udgivet af Søren Porsborg, Det lille Forlag 2000

Cicero

Ciceros Filosofiske Skrifter ved Franz Blatt, Thure Hastrup og Per Krarup, G.E.C.Gads Forlag 1969

Giovanni Pico Delle Mirandola

Mirandola: Om menneskets værdighed, oversat af Jørgen Juul Nielsen. Museum Tusulanum 1996

Montaigne

Michel de Montaigne: Essays. Gyldendal, 3. udgave 1998

John Locke

Locke: An Essay Concerning Human Understanding. Wordsworth Classics 1998. Egen oversættelse

John Locke: Anden afhandling om Styreformen, oversat af Niels Henningsen. Det lille Forlag 1996

Den franske erklæring om menneskerettigheder

www.menneskeret.dk

Hal Koch

Hal Koch: Hvad er demokrati? Gyldendal 1945

Verdenserklæringen om menneskerettighederne

www.menneskeret.dk

Fernando Savater

"Tanker fra en kannibal", Forum 1993

"Mod til at opdrage", Forum 1998

De fleste af de relevante tekstuddrag kan endvidere hentes hos:

Arne Mørch: Vejen til demokrati, Gyldendal 2005

Religion

I læreplanen for religion står der blandt andet, at eleven skal kunne:

"– fortolke og vurdere religiøse synspunkter og problemstillinger såvel ud fra en religiøs selvforståelse som ud fra sekulære, herunder religionskritiske, synsvinkler

– formulere sig om væsentlige problemstillinger vedr. forholdet mellem religion og moderne samfund i en global kontekst

– formulere sig om etiske problemstillinger."

Udgangspunktet for nedenstående tekstforslag er den græske humanisme som forudsætning for det moderne demokratis autonome værdier. De græske (NB: ikke-platoniske) tanker om det enkelte menneskes frihed og ansvar går gennem europæiske tænkere som for eksempel Mirandola, Montaigne, John Locke og David Hume videre til oplysningstanker og

menneskerettighedstænkning i et moderne samfund som det blandt andet er formuleret hos Hal Koch og Fernando Savater. Det græske udgangspunkt herfor er i høj grad religions- og autoritetskritikken og tankerne affødt heraf omkring en social demokratisk etik.

På den baggrund er følgende tema væsentligt;

Religions- og autoritetskritik til belysning af moderne humanistisk demokratiforståelse

Forslag til tekster til belysning af den europæiske humanismes betydning som baggrund for det moderne demokrati:

Antikkens religionskritik: Lukrets: De rerum Natura, I, 146-168 + V, 1161-1238

Om autonomien som baggrund for den sociale etik: Giovanni Pico della Mirandola: Om menneskets værdighed, de 2 første sider

Lukrets i renæssancen: Montaigne: Essays I, kap. 20: At filosofere er at lære at dø

Humanistisk børneopdragelse: Montaigne: Essays I, kap. 26: Om børneopdragelse

Om etikens grundlag i et demokratisk samfund: John Locke: Anden afhandling om styreformen, kap. 95-97

Om det eksistentielle valg: Relevante uddrag fra Sartre: Eksistentialisme er en humanisme

Om optimismen i valget: Relevante uddrag fra Albert Camus: Sisyfos-myten

Menneskerettighedserklæringen af 1948

Kulturradikalismen i Danmark: To digte af Poul Henningsen: Søndagsstemning + I dit korte liv

Demokrati og humanisme: Uddrag fra Hal Koch: Hvad er demokrati?

Demokrati og humanisme i praksis: Uddrag fra Fernando Savater

Skolen som demokratiets basis: Uddrag fra Fernando Savater: Mod til at opdrage

Teksterne kan hentes i følgende bøger:

Lukrets: Relevante uddrag i Arne Mørch: Hvad er demokrati, Gyldendal 2005

Giovanni Pico Delle Mirandola

Mirandola: Om menneskets værdighed, oversat af Jørgen Juul Nielsen. Museum Tusulanum 1996

Montaigne

Michel de Montaigne: Essays. Gyldendal, 3. udgave 1998

Thomas Hobbes

Hobbes, oversat af Svend Erik Stybe. Berlingske Forlag 1968

John Locke

Locke: An Essay Concerning Human Understanding. Wordsworth Classics 1998. Egen oversættelse

John Locke: Anden afhandling om Styreformen, oversat af Niels Henningsen. Det lille Forlag 1996

Jean-Paul Sartre

"Eksistentialisme er humanisme", oversat af Anders Thuborg, Vintens Forlag 1984

Albert Camus

"Sisyfos-myten", oversat af Helga Vang Lauridsen, Gyldendals Tranebøger 1997

Poul Henningsen

Søndagsstemning: Kulturkampen 1938

I dit korte liv: Dagmarrevyen 1941

Hal Koch

Hal Koch: Hvad er demokrati? Gyldendal 1945

Verdenserklæringen om menneskerettighederne

www.menneskeret.dk

Fernando Savater

"Tanker fra en kannibal", Forum 1993

"Mod til at opdrage", Forum 1998

Forslag til relevante uddrag fra en del af kilderne samt forslag til andre kilder i øvrigt kan hentes i: Arne Mørch: Vejen til demokrati, Gyldendal 2005